

УДК: 378.091.33-028.22:316.346.32-053.6

Олександр Желіба

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТУДІЙ

Нове покоління студентства, яке формувалося в умовах інформаційної революції, має свої специфічні особливості сприйняття інформації та занурення у процес навчання. Покоління Z прагне сприймати лаконічну, структуровану, наочну інформацію, зокрема, з гендерних питань. Мета даної статті огляд і упорядкування сучасних засобів візуалізації гендерних студій та провідних методів роботи з ними для покоління Z. В роботі висвітлено особливості наочних засобів навчання та методики роботи з ними. Автором здійснено аналіз фотографій, художніх образів (зокрема, картин, малюнків, карикатур, візуальних мемів), символічних образів (зокрема, знаків, піктограм), діаграм, схем, таблиць, карт, інфографіки та плакатів. В результаті дослідження було запропоновано класифікації наочних засобів, що використовуються під час вивчення гендерних студій, систематизовано методи роботи з ними, обґрунтовано важливість використання даних методів для покоління Z.

Ключові слова: гендерні студії, покоління Z, засоби наочності.

Люди, які народилися між другою половиною дев'яностих та другою половиною двотисячних називають поколінням Z. Нове покоління формувалося в умовах інформаційної революції, коли Інтернет та вихід в нього за допомогою різноманітних гаджетів був доступний від самого малечку. Вільний вихід до інформаційного поля, віртуальні середовища спілкування та обміном інформації породжують новий тип сприйняття цієї інформації: кліпове мислення, складовими якого є візуалізація інформації та скорочення терміну мимовільної уваги для її сприйняття. Сучасні педагоги, зокрема і викладачки та викладачі гендерних студій, мають зважати на такі зміни та використати їх задля якісної організації освітнього процесу.

Проблема покоління дітей інформаційного середовища неодноразово аналізувалася у світовій педагогічній, соціальній та філософській думці. Зазначимо найбільш цікаві, на нашу думку, дослідження, які визначають особливості нового покоління.

Джон Пальфрі та Ур Гассер у книзі «Born Digital: Understanding the First

Generation of Digital Natives» дослідили перше покоління людей, які мали широкий доступ до Інтернету. «Цифрові тубільці», як назвали нове покоління автори, отримали зміни в концепції ідентичності, конфіденційності, створення контенту, активності та музичного піратства [15]. Мар МакКінлі та Емілі Волфінгер на основі понад десятирічного дослідження поколінь у книзі «The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations» виділили їх особливості, спираючись на які пропонують вносити зміни в організацію професійного та навчального середовища [12]. Джейн Твенж у статті «Have Smartphones Destroyed a Generation?» піднімає проблему впливу гаджетів на психічне здоров'я. Так, вона зазначає, що спілкування он-лайн більш зручне та безпечне для фізичного здоров'я, ніж на вечірках, проте нове покоління знаходиться на межі кризи психічного здоров'я. Таким чином, спілкування з дітьми Z має бути чутливим до їх оцінки [16]. Хлоя Комбі провела опитування сотень підлітків та дітей, що народилися в період з 1994 по 2005 рік. Хлоя виявила, що покоління Z є егоїстичним, насильницьким,

наляканим, одержимим сексом і апатичним. Вона також знайшла їх чудовим, цікавим, доброзичливим і занепокоєнням своїми ф'ючерсами. Покоління Z є емоційним, освітлюючим, іноді темним [7]. Цікавим є вивчення досвіду не тільки класичної освіти серед покоління Z, а і виховання його світогляду. Як прищепити релігійний світогляд сучасній молоді досліджує Джейм Емері Вайт [18].

Проблеми змін в освіті під впливом гаджетів піднімає, зокрема, Сева Козинський на сторінках «Форбс». Він відзначає зростаючу активність нового покоління, бажання отримати досвід діяльності, надають перевагу дискусіям та інтерактивам, продовжують спілкуватися з колегами поза аудиторію (он-лайн), сприймають інструменти цифрового навчання та бажають бути співавтором освітнього процесу [11]. Покоління Z очікують від змін від технологій в освіті: вони надають пріоритет самостійному навчанню, підтримуваному онлайн-курсами з відеолекціями, сприймають лаконічну та візуалізовану інформацію [13; 14].

Пошук публікацій про відображення особливостей покоління Z при вивченні гендерних студій, на жаль, не дав позитивного результату. Наявні публікації з феміністичної педагогіки роблять основний акцент на психологічному середовищі, емпатії, але не на засобах навчання [8; 9; 10]. Таким чином, можна стверджувати, що проблема візуалізації вивчення гендерних проблем в контексті нового покоління Z є актуальною.

Метою публікації є огляд і упорядкування сучасних засобів візуалізації гендерних студій та провідних методів роботи з ними для покоління Z.

Виклад змісту публікації. Розгляд

засобів наочності гендерних студій пропонуємо здійснювати від образних зображень до абстрактних.

Фотографія – зафіксоване в певний момент часу реалістичне зображення дійсності, електронне або отримане на певному матеріалі, здебільшого на цупкому папері.

Для вивчення питань гендеру фотоджерела важливі тим, що дозволяють здійснювати дослідження тих подій, які відбулися в минулому, або тих явищ, доступ до яких у студентської аудиторії обмежений. Саме фотоджерела, як фіксований момент часу, є чудовою основою для аналізу гендерних відносин, виявлення гендерних стереотипів та упереджень у людини, що робила фото, чи людей, що «читають» фото, тощо. Фотографія є чудовою основою для активізації опорних знань, постановки проблеми на початку заняття, закріплення отриманих вмій. Поширеними у сучасному освітньому середовищі гендерних студій є використання фотографій під час проведення інтерактивів «Ціна стереотипу» та «Гість із іншої галактики» [1, с. 32-41].

Алгоритм повного дослідження фотоджерел такий [3, с. 8]:

1. Опишіть, що ви бачите на фотографії. Яке у Вас перше враження від споглядання фотографії?
2. Які предмети, речі зображені на фото? Які з них автор/авторка, на вашу думку, хотів/хотіла показати найбільш виразно? Чому?
3. Що роблять зображені на фото люди?
4. Особливу увагу зверніть на те, чи люди позували для цієї фотографії спеціально. Чому саме в цей момент і на цьому місці опинилася людина з фотоапаратом?
5. Чи є на фото якась текстова інформація (плакати, реклама, підписи)? У якому зв'язку вона

знаходиться з рештою зображень?

6. Якщо вам не відома дата фотографії, спробуйте за всіма можливими ознаками якомога частіше визначити час її появи. Спробуйте визначити місце, яке зафіксоване на фотографії.

7. Завжди слід брати до уваги, як співвідноситься інформація з фотографії з інформацією з інших джерел (*текст, статистика, карикатура тощо*), та намагатися створити цілісне уявлення.

8. Якщо ж джерела суперечать одне одному, то спробуйте з'ясувати – чому. Яку нову інформацію дає протиставлення різних джерел? Яке з них викликає у вас більшу довіру, чому?

9. Отже, яку максимальну інформацію ми можемо розглянути, розглядаючи фото? На які питання фотодокумент не може дати відповіді? Якої інформації бракує?

Можна задіяти такі прийоми роботи з фотографіями:

- аналіз джерел з позицій представників різних гендерних, соціальних, етнічних, вікових, релігійних тощо груп;

- підпис джерел з диференційованих позицій (наприклад, різні видання);

- озвучення подій на фотографіях;
- уявлення думок людей, що зображені на фотодокументах;

- співставлення різних фотопозицій про одну подію;

- пошук у мережі фотографій, які могли б проілюструвати певне гендерне явище.

Художні образи (малюнки) – зафіксоване в певний момент часу реалістичне зображення дійсності або уяви про цю дійсність митця. Від фотографії художні образи відрізняються тим, що у дійсності

особа, що творить, може вносити своє бачення та акценти на певних моментах, які, на її думку, важливі. Таким чином, художні образи більш виразно показують наявні уявлення про світ, суспільство, про місце у ньому жінок і чоловіків.

Алгоритм дослідження художніх образів ґрунтується на основі зміни певних складових аналізу фотоджерел:

1. Опишіть, що ви бачите на зображенні. Яке у Вас перше враження від споглядання зображення?

2. Які предмети кидаються в очі на зображенні? Які з них автор/авторка, на вашу думку, хотів/хотіла показати найбільш виразно? Чому?

3. Що роблять люди на зображенні? Чому їх так зобразив/зобразила актор/авторка?

4. Чому саме цей момент хотів/хотіла зафіксувати художник/художниця?

5. Чи є на зображенні якась текстова інформація (*плакати, реклама, підписи*)? У якому зв'язку вона знаходиться з рештою зображення?

6. Співвіднесіть час і місце створення зображення із часом і місцем, яке фіксується на зображенні. Як вони співвідносяться?

7. Як співвідноситься інформація з зображення із інформацією з інших джерел (*текст, статистика, карикатура тощо*), та намагатися створити цілісне уявлення.

8. Якщо ж джерела суперечать одне одному, то спробуйте з'ясувати – чому. Яку нову інформацію дає протиставлення різних джерел? Яке з них викликає у вас більшу довіру, чому?

9. Отже, яку максимальну інформацію ми можемо розглянути, розглядаючи зображення? На які питання джерело не може дати відповіді? Якої інформації бракує?

Прийоми роботи з художніми

образами можна застосувати такі ж, як і прийоми роботи з фотографіями.

Особливим видом художнього образу є карикатура. **Карикатура** – твір чи окремих художній образ, в якому в гумористичній чи сатиричній формі перебільшуються характерні особливості (частіше негативні, а інколи й позитивні) як у окремої людини, так і в суспільстві чи явища з метою їх висміювання чи возвеличування. Автор чи авторка карикатури надає нам неочікуваний, оригінальний погляд про нас самих і оточуючий світ. При цьому глибина жарту по-своєму відображає рівень духовної культури народу, суспільства і епохи. Карикатура є необ'єктивною і відверто не презентує різні точки зору, бо висловлює лише свій погляд або погляд замовника/замовниці.

Карикатура є інструментом загостреної уваги на вади суспільства, зокрема, гендерні проблеми. При цьому варто зважати на те, що у карикатурі можуть відобразитись як прогресивні погляди на гендерні стосунки, так і стереотипні. Завдання педагогів та студентства вміти вирізнити глибину стереотипізації людей у карикатурі, причин загострення уваги на певних проблемах та поміркувати над способами їх подолань.

Для студентства, яке любить малювати, можна запропонувати створити власні карикатури на тематику гендерних проблем.

Алгоритм дослідження карикатур [3, с. 19]:

1. Яка головна ідея карикатури? Поясніть свою думку.

2. Перевірте дату створення карикатури. Якій події чи якому явищу вона присвячена?

3. Чи впізнаєте ви персонажів? Завдяки чому? Яке ставлення до персонажів, позитивне чи негативне, відображає карикатура?

4. Визначте символи, використані автором/авторкою. Чому їх поміщено у малюнок?

5. Яку оцінку, інтерпретацію персонажів, подій, явищ подає малюнок? Чи згодні ви з нею?

6. Прихильницею яких поглядів є особа, що творила карикатуру? Як це можна визначити?

7. З якою метою створювалася карикатура? На кого вона розрахована?

8. Що вам уже відомо з інших джерел про події, пов'язані зі змістом карикатури? Як співвідносяться ваші попередні знання з посланням карикатури?

Оригінальним явищем та засобом поширення інформації серед покоління Z є інтернет-меми. **Інтернет-мем** – зображення, явище, відео або текст поширюваний через Інтернет що набуває популярності в короткий проміжок часу, згодом швидко її втрачає. Як приклад – нетиповий жарт, обмовка відомої людини, карикатура, жест, коротке відео курйозної ситуації [6]. Меми-зображення створюються двома способами:

- популярний малюнок чи фотографія «вдосконалюється» додатковими візуальними образами чи текстовими елементами, що виводять зміст малюнку в неочікуваний ракурс;

- ідіоматичні вираження, що ілюструються неочікуваним зображенням.

Робота з візуальними образами мемів в контексті гендерних студій можлива як під час постановки проблеми, як основа певної провокації, так і закріплення матеріалу, коли слухачкам та слухачам пропонується створити мем-картинку на одну із тем гендерних студій та поділитися нею у освітній спільноті. Приклад, популярний колись «почекун» можна було б підписати невиконаними обіцянками втілення програм гендерної рівності в життя.

Інструментами створення інтернет-мемів можуть бути: аплікація (з подальшим оцифруванням), графічні (Paint, Photoshop тощо) та текстові (Word, Google Docs тощо) редактори, онлайн-програми для створення листівок.

Символічні образи – символічне зображення дійсності. Від художніх образів символічні відрізняються тим, що їх автор чи авторка не прагнуть відобразити подібність з реальним об'єктом, а бажають на основі стереотипів подати певний об'єкт якомога лаконічніше. Яскравими прикладами символізму є позначення жіночих та чоловічих частин туалету. Скажімо, «чоловічий» і «жіночий» капелюшки повідомляють не про те, що за цими дверима можна знайти капелюшки, а що в ці двері можуть зайти носії таких капелюшків. І нехай ті капелюшки вже фактично ніхто не носить, чи те, що «чоловічий» фасон можуть сміливо одягти жінки, символ таки позначає те, що хотіли повідомити їх автори чи авторки.

Символічні образи можна застосовувати для закріплення гендерних понять, коли слухачкам та слухачам курсу пропонується створити власні символи понять, для аналізу глибини стереотипізації суспільства через вживані у ньому символічні образи.

Алгоритм дослідження символіки пропонуємо здійснювати так:

1. Яка головна ідея образу? Поясніть свою думку.
2. З якою метою створено образ? На кого він розрахований?
3. Чи легко читається образ? Завдяки чому?
4. Яке ставлення до об'єкту, позитивне чи негативне, відображає образ?
5. Прихильницею яких поглядів є особа, що творила образ? Як це можна

визначити?

6. Чи коректно вживати даний образ у суспільстві? Який може бути альтернативний, більш гендерночутливий образ?

Діаграма – графічне зображення, що наочно показує співвідношення певних величин. Використовуються діаграми для ілюстрації кількісних характеристик об'єктів чи явищ: порівняння величин, структури, аналізу інших кількісних показників. Графічні зображення допомагають живій уяві про кількісні показники, скажімо динаміку розподілу за статтями прибутку чи інших матеріальних благ, статистичного аналізу законодавства, тривалості життя, особливостей фізіологічного розвитку чи здоров'я, результатів гендерного моніторингу ЗМІ, підручників та посібників тощо. Форма діаграми визначається змістом і цільовим призначенням того матеріалу, який потрібно ілюструвати. На сьогодні розроблено досить багато форм діаграмування: стовпчикові діаграми, квадратні, багатокутні, кубічні, колові, кільцеві, фігурні, об'ємні тощо. За основним функціональним призначенням діаграми можна розбити на два міжвидові об'єднання величинних і секторних діаграм, а за кількістю вимірних величин на плоскі (двовимірні) і об'ємні (тривимірні) [2].

Розглянемо окремі види діаграм в контексті гендерних студій.

Графік – креслення, що застосовується для наочного зображення залежності певної величини (наприклад, кількості) від іншої (наприклад, часу), тобто лінія, що дає наочне уявлення про характер зміни функції. Вдало складені графіки, як й інші графічні зображення цифрових даних, викликають інтерес, привертають увагу слухачок та слухачів, допомагають засвоєнню навчального матеріалу. Графіки варто

використовувати для ілюстрації кількісних показників у часі (*зростання частки жінок в певних галузях економіки тощо*), порівняння об'єктів за величиною у часі (*порівняння середньої тривалості життя жінок і чоловіків тощо*).

Стовпчикова діаграма (гістограма) подібна до графіка: стовпчики будують на горизонтальній базисній лінії, висоту стовпчиків зчитують за вертикальною шкалою, її розмітка і розрахунок масштабів аналогічні подібним операціям при складанні графіка. Стовпчикові діаграми вживають для порівняння величин кількох об'єктів, скажімо часток жінок на посадах виховательок, учительок, викладачок, адміністраторок тощо.

Стрічка часу – вид умовно-графічної наочності, який показує на стрічці за допомогою лінійної системи координат співвідношення подій у часі. Застосовуються стрічки часу для пояснення хронології, розвитку уяви про час, полегшеного засвоєння хронологічного матеріалу. Впровадження стрічок часу на заняттях з гендерних студій сприятиме:

- полегшеному засвоєнню періодизації історії гендерного явища;
- засвоєння послідовності важливих для впровадження гендерної рівності подій;
- засвоєння взаємовпливів історичних подій та гендерних явищ;
- порівнянню схожих гендерних явищ різних країн тощо.

Колова діаграма вживається для ілюстрування внутрішньої структури об'єкта, наприклад, частки жінок в певній галузі життєдіяльності. Півколова діаграма, як правило, вживається для унаочнення структури представницьких органів.

Фігурна діаграма є уобразненим видом попередніх видів, адже показує кількісні зміни в часі, або порівнює

кількісні показники кількох подібних об'єктів чи структуру одного об'єкту. На відміну від попередніх видів діаграм, які виражають явища й величини за допомогою простих геометричних фігур, фігурна діаграма виражена масштабними малюнками-силуетами чи сукупністю візуальних образів, кількість яких відображає спрощену кількість об'єкта. Наприклад, кількість чоловіків і жінок у парламенті України можна зобразити за допомогою чоловічої та жіночої фігур у масштабі співвідношення часток, або за допомогою 45 фігур, де одна фігура символізує 10 депутатів.

Доступним інструментом створення діаграм є Excel. Для просунутого студентства можна пошукати онлайн-програми (Datamatic, Google Charts, Vizualize.me, Spritesapp тощо). Фігурні діаграми створюються досить просто у тестових та графічних редакторах.

Схема – графічне зображення дійсності, де окремі частини, ознаки явища зображуються умовними знаками – геометричними фігурами, символами, написами, а співвідношення і зв'язки позначаються їх взаємним розташуванням, зв'язуються лініями чи стрілочками. Схеми відображають суспільну дійсність, але не в зовнішніх проявах, а у внутрішніх, через істотні риси суспільних явищ, зв'язки і співвідношення між ними. Схеми показують аналіз і синтез явища, розчленування його на складові частини, вирізняють його ознаки і показують зв'язки й взаємовідносини цих частин і ознак. Окремі частини й ознаки явища позначаються умовними знаками (геометричними фігурами, символічними зображеннями) чи написами, а відношення і зв'язки між частинами позначаються їх взаємним розміщенням, лініями і стрілочками, що їх пов'язують.

Рекомендації у побудові логічних схем:

- схеми повинні бути чіткими, виразними;
- повинно бути не більше трьох видів секторів, стрілочок, шрифтових виділень тексту;
- повинно бути не більше 5 змістових одиниць проблеми схеми;
- схеми варто будувати на основі конкретних образних уявлень (тому схеми варто ілюструвати);
- симетрія полегшує сприйняття схеми.

За логікою побудови логічні схеми поділяються на:

Ментальні карти – спосіб організації процесу творчого мислення за допомогою схем, побудованих за певними правилами. Використовуються карти для таких завдань:

- навчання;
- конспектування лекцій;
- конспектування книг;
- підготовка матеріалу з певної теми;
- вирішення творчих завдань;
- мозковий штурм;
- презентації;
- планування та розробка проектів різної складності;
- складання списків справ;
- спілкування;
- проведення тренінгів;
- розвиток інтелектуальних здібностей;
- вирішення особистих проблем тощо [5].

Прикладом використання ментальної карти під час вивчення гендерних студій є завдання створити ментальну карту до певної теми, скажімо гендерні стереотипи.

Соціальні піраміди показують складові соціального об'єкта (суспільства, суспільної групи тощо), їх

характеристику і співвідношення в системі ієрархії. Піраміди складаються з кількох елементів, що розміщені один щодо одного по вертикалі, і є втіленням складових історичного об'єкта. Залежність між ними виражається розміщенням: чим вище знаходиться елемент, тим більш важливе становище він посідає. Приклад логічних пірамід: «"Жіночі професії" на соціальні піраміді», «Жінки в системі освіти», «Жінки в органах влади».

Схеми «політична система» пояснюють систему підлеглості та розподілу повноважень у системі влад. На заняттях з гендерної освіти можуть стати основою для визначення складових влади та пошуку в них жіночого представництва.

Причинно-наслідкові схеми показують сукупність причин, передумов, особливостей, характерних рис, наслідків певної події, явища, закономірностей у певному взаємозв'язку. Дані схеми є своєрідним планом, але «розкладеним по горизонталі та вертикалі»: вони складаються з тих самих блоків, що і великі розділи плану, та елементів, які є його підпунктами. Даний вид схем дозволяє ефективно сприйняти структуру гендерних явищ і процесів. Здобувачки та здобувачі вищої освіти вчать «згортати» інформацію у вигляді схеми та розгортання її під час презентації у групі.

Інструментами створення схем можуть бути: графічні (Paint, Photoshop тощо) та текстові (Word, Google Docs тощо) редактори, онлайн-програми для створення ментальних карт (Creately, Spiderscribe, Vizualize.me, Casoo, Draw.io, Mindomo, Mindmeister тощо) та інфографіки (Piktochart, Canva тощо).

Таблиці – перелік, згрупування якихось об'єктів чи явищ, що графічно представлені в найкращому для

сприйняття порядку, як правило через призму об'єктів та критеріїв їх порівняння. Таблиці є перехідною ланкою від звичайного тексту до ілюстрації, корисні для формування багатьох гендерних понять, полегшують осмислення й запам'ятовування матеріалу.

Визначимо основні моменти використання таблиць:

- відбір найбільш важливих даних, явищ і об'єктів у конкретному матеріалі;
- систематизація найбільш важливого та істотного;
- виклад усього відібраного і систематизованого в найлегшій для сприйняття формі;
- виділення тих чи інших закономірностей.

Для роботи з таблицями слухачки та слухачі гендерних курсів повинні засвоїти загальні правила їх побудови:

- єдині системи величин, скорочень, узагальнень;
- лаконічність і точність заголовку і назв граф;
- легкість для візуального сприйняття, без перевантажень зайвими деталями.

Таблиці можуть бути як основою для вивчення навчального матеріалу (наприклад, складання таблиці до інтерактивної вправи «Фото робочого дня»), так і доброю основою перевірки навчальних досягнень (коли ми пропонуємо порівняти права чи обов'язки чоловіків і жінок у певних галузях життєдіяльності суспільства).

Оптимальними інструментами створення таблиць є табличні (Excel, Google Tables) та текстові сервіси (Word, Google Docs тощо) редактори.

До цього слід додати, що абстрактні засоби можуть містити в собі елементи ілюстрації: фігурки людей, тварин, будівель тощо, що повинно полегшити сприйняття складного абстрактного за

своїм характером матеріалу.

Географічна карта – зображення у певному масштабі території земної поверхні на площині, виконане за допомогою умовних знаків із застосуванням географічної (картографічної) проекції. Вона показує розміщення, властивості і зв'язки різних природних і соціально-економічних об'єктів та явищ. Карта є моделлю реальної дійсності. На заняттях гендерних студій карта є опорою для просторової локалізації певних подій, процесів, явищ, що знаходяться у сфері гендерних досліджень.

Робота з географічними картами вимагає навичок роботи у графічних редакторах (Paint, Photoshop, Inkscape тощо) або онлайн-програмах (Datamatic, Infogr.am, Stat Planet тощо).

Інфографіка – засіб представлення різної інформації у візуальному вигляді, який ідеально підходить для зведення різних даних у єдине ціле з метою спрощення їхнього сприйняття для кінцевого користувача. Це ефективний спосіб об'єднати в єдине ціле текст, зображення й елементи дизайну для демонстрації складних даних у форматі послідовної історії.

Популярними методиками роботи з інфорграфікою на заняттях з гендерних студій є:

- сприйняття інформації за допомогою інфографіки;
- створення інфографіки для гендерного просвітництва.

Плакат – кольорове зображення з коротким текстом, виконане, як правило на великому аркуші паперу, виготовляється з рекламною, інформаційною, навчальною метою. Болгарська вчена Румяна Кушева пропонує такий план аналізу політичних плакатів:

1. Назвіть і датуєте подію, котрій присвячений даний плакат.

2. Якій аудиторії він готувався?

3. Хто із персонажів тут показаний і з якою метою?

4. Яка інша символіка використана на плакаті?

5. Чиє це «послання»? Чи легко його «прочитати»? [4]

Доповнимо цей ряд:

6. Які гендерні явища відображає плакат? Наскільки зображення даних явище є коректним?

7. Чи можна більш гендерно коректно зобразити ідею плаката?

Поширеними методиками роботи з плакатами на заняттях з гендерних студій є:

- гендерний аналіз наявних плакатів;

- створення соціальних плакатів для поширення ідей гендерної рівності та чутливості.

Робота з інфографікою та плакатами вимагає навичок роботи з різним типом матеріалів.

Інструментами комбінованих засобів наочності можуть бути: власний малюнок, аплікація, графічні редактори (Paint, Photoshop, Inkscape тощо), текстові редактори (Word, Google Docs тощо), спеціальні онлайн-програми для створення інфографіки та плакатів (Piktochart, Canva, Infogr.am, Visual.ly, Easel.ly, Vizualize.me тощо).

Висновки дослідження. На основі проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Засоби наочності для занять з гендерних студій можна поділити на дві великі групи: реальні та абстрактні. Реальні відображають дійсну навколишню дійсність, а абстрактні - узагальнення та систематизація абстрактних наукових даних, що подана у найкращій для сприйняття формі. При чому, до реальних засобів наочності ми відносимо фотографії, художні образи (реалістична творчість митців) та символічні образи

(символічне зображення дійсності митцями). До абстрактних засобів належать діаграми, схеми, таблиці. Проміжне становище займають карти, оскільки відображають реальну дійсність за допомогою символічних образів. Комбінованими засобами наочності є інфографіка та плакати, які можуть поєднувати в собі інші засоби наочності.

2. Методи роботи з наочною на заняттях з гендерних студій можна поділити на дві великі групи: аналіз засобів наочності та створення засобів наочності. Аналіз засобів наочності відбувається на основі наочності, що є первинним чи вторинним джерелом інформації і повинна сприяти: привернення інтересу, активізації уваги, створенню ситуації виклику, засвоєння знань, розвиток вмінь тощо. Створення засобів наочності відбувається з метою презентації наслідків свого пошуку та дослідження у сприятливій для аудиторії формі. При створенні власної наочності можна використовувати доступні редактори та онлайн-платформи. Створені продукти можна презентувати на заняттях, виставках, у друкованих виданнях, соціальних мережах.

3. Використання засобів наочності під час вивчення гендерних студій створить оптимальні умови для сприйняття курсу поколінням Z, яке готове сприймати лаконічну, структуровану, візуалізовану, креативну інформацію, працювати в електронних мережах з метою створення чи обговорення навчального контенту, організувати обговорення відображених у джерелах суспільних викликів.

Перспективи подальших розвідок висвітленої проблеми варто відмітити такі:

- Який вплив засобів наочності на вивчення гендерних питань?

- Як “вмонтувати” засоби візуальних образів представників і наочності в сучасні навчальні посібники з гендерних студій? представниць різних соціальних груп здобувачів вищої освіти?
- Чи є різниця у сприйнятті

Засоби наочності						
Реальні:				Абстрактні:		
фото-графії	художні образи	символічні образи	карти	діаграми	схеми	таблиці
Комбіновані: інфографіка, плакати						

ЛІТЕРАТУРА

1. Гендерна рівність в освіті. Посібник для тренерів. Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. – 80 с.
2. Желіба О.В. Методика викладання історії засобами умовно-графічної наочності. Навчальний посібник. – Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2003. – 147 с.
3. Історія епохи очима людини. Україна та Європа у 1900–1939 роках: Навч. посібн. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Ю. Комаров, В. Мисан, А. Осмоловський та ін. – Київ: Генеза, 2004. – 256 с.: іл., карти.
4. Кушева Р. Методика на обучение то по история. – София, 2000. – 190 с.
5. Максимчук І. С. Ментальні карти [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://ito.vspu.net/ENK/2011-2012/NVP/robotu_styd/2013/Maksimchuk/Preview/page-26.html
6. American Pronunciation of meme by Macmillan Dictionary [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.macmillandictionary.com/us/dictionary/american/meme_1
7. Combi, Ch. (2015). Generation Z: Their Voices, Their Lives. – London: Hutchinson. - 320 p.
8. Gabai, S. (January 01, 2016). Teaching authorship, gender and identity through Grrrl zines production. *Journal of International Women's Studies*, Vol. 18, No. 1: 20–32. – Режим доступу до ресурсу: <http://vc.bridgew.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1909&context=jjws>
9. Guillard, J. (August 01, 2016). Is Feminism Trending? Pedagogical Approaches to Countering (SI)activism. *Gender & Education*, Vol. 28, No. 5: 609–626.
10. Hawkins, T. L. (January 01, 2016). “Can You Tweet That?” Twitter in the Classroom. *Feminist Teacher*, Vol. 25, No. 2/3: 153–168.
11. Kozinsky, Sieva (2017). How Generation Z Is Shaping The Change In Education. *Forbs* [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.forbes.com/sites/sievakozinsky/2017/07/24/how-generation-z-is-shaping-the-change-in-education/>
12. McCrindle, M.; Wolfinger, E. (2009). The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations. – Sydney: UNSW Press. – 237 p.
13. Moore, Kevin; Jones, Carol; Frazier, Robert Scott (2017). Engineering Education For Generation Z. *American Journal of Engineering Education*, Vol. 8, No. 2: 11-125. – Режим доступу до ресурсу: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1162924.pdf>
14. Mohr, K. A. J.; Mohr, E. S. (2016). Understanding Generation Z Students to Promote a Contemporary Learning Environment. *Journal on Empowering Teaching Excellence*, Vol. 1, No. 1: 84-94. – Режим доступу до ресурсу: <https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1005&context=jete>
15. Palfrey, J.; Gasser, U. (2008). Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives. Basic Books. – New York: A Member of the Perseus Books Group. – 375 p. – Режим доступу до ресурсу: https://pages.uoregon.edu/koopman/courses_readings/phil123-net/identity/palfrey-gasser_born-digital.pdf
16. Twenge, J. M. (2017). Have Smartphones Destroyed a Generation? *The Atlantic* [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2017/09/has-the->

[smartphone-destroyed-a-generation/534198/](https://doi.org/10.1080/15393009.2018.1534198)

17. What do Generation Z and millennials expect from technology in education? (2018). *Pearson* [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pearsoned.com/generation-z-millennials-expect-technology-education/>

18. White, J. E. (2017). *Meet Generation Z: Understanding And Reaching The New Post-Christian World*. – London: Baker Books. – 224 p.

Александр Желиба ВИЗУАЛИЗАЦИЯ ГЕНДЕРНЫХ СТУДИЙ

Новое поколение студентов, которое формировалось в условиях информационной революции, имеет свои специфические особенности восприятия информации и погружения в процесс обучения. Поколение Z стремится воспринимать лаконичную, структурированную, наглядную информацию, в частности по гендерным вопросам. Цель данной статьи обзор и упорядочивание современных средств визуализации гендерных студий и ведущих методов работы с ними для поколения Z. В работе освещены особенности наглядных средств обучения и методики работы с ними. Автором осуществлен анализ фотографий, художественных образов (в частности, картин, рисунков, карикатур, визуальных мемов), символических образов (в частности, знаков, пиктограмм), диаграмм, схем, таблиц, карт, инфографики и плакатов. В результате исследования была предложена классификация наглядных средств, которые используются во время изучения гендерных студий, систематизированы методы работы с ними, обоснована возможность использования данных методов для поколения Z.

Ключевые слова: гендерные студии, поколения Z, средства наглядности.

Alexander Zheliba VISUALIZATION OF GENDER STUDIES

New generation of students that was formed in the conditions of information revolution, has its own specific features of information perception and immersion in learning process. “Z” generation aims to receive concise, structured, visual information and particular in gender issues. The purpose of this article is to review and organize modern visualization tools of gender studios and leading methods for working with for “Z” generation. The paper high lights the feature so visual teaching aids and methods of working with them. The author analyzed photographs, artistic images (paintings, drawings, caricatures, visual memes), symbolic images (signs, pictograms), diagrams, tables, maps, infographic sand posters. As a result, theclassificationofvisualaidsthatareusedduringthestudyofgenderstudioswasproposed, methods for working with them were systematized, the necessity of using the semethods for “Z” generation was substantiated.

Keywords: genderstudios, “Z” generation, visualaids.

УДК 371.14

Євдокія Харькова

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ З ПИТАНЬ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статті висвітлена гендерна експертиза навчальних програм та навчальних посібників з ціллю виявлення того, яким чином вони впливають на соціалізацію студентів, і як при цьому змінюються потенційні можливості самореалізації представників обох статей. Гендерний аналіз робочих навчальних програм системи фахової підготовки майбутніх вихователів дає підстави стверджувати, що програми не всі відповідають принципу додержання гендерного підходу.

Ключові слова: гендерна експертиза, компетентність, гендерний підхід, гендерна соціалізація, гендерне виховання, гендерні компоненти.

Одним з найважливіших напрямків розвитку педагогічної науки на сучасному етапі є становлення нової галузі наукових знань – гендерної педагогіки, що вивчає особливості навчання і виховання дітей різної статі.

Гендерні відносини пронизують практично всі структури і зв'язки суспільства, вони визначаються структурою економічних, владних і соціальних відносин. Гендерна педагогіка, гендерний підхід в освіті –